

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

- 3 *Рустам Ахметов, Тетяна Яворська*
Методика оцінювання ефективності навчально-тренувального процесу спортсменів швидкісно-силових видів спорту
- 8 *Роман Бойчук*
Роль координаційних здатностей у процесі тренування юних волейболісток на етапі початкової підготовки
- 12 *В'ячеслав Завальнюк*
Система змагань як основний чинник формування і розвитку хокею на льоду
- 20 *Олена Козлова* ✓
Змагальна практика легкоатлетів-стрибунів високої кваліфікації — чемпіонів та призерів Ігор XXIX Олімпіади в Пекіні протягом року
- 26 *Георгій Коробейніков, Юрій Радченко*
Особливості техніки виконання основних кидків у положенні партер у борців греко-римського стилю високої кваліфікації в умовах змагальної діяльності
- 29 *Віталій Лобасюк*
Методика контролю рівня фізичної підготовленості футболістів
- 33 *Виктор Манолаки*
Состояние и перспективы развития начального спортивного отбора детей в дзюдо в Республике Молдова
- 36 *Валентин Олешко, Олександр Антонюк*
Біомеханічні характеристики структури руху системи "спортсмен—штанга" у важкоатлетів
- 40 *Юрій Павленко, Анатолій Павлік* ✓
Алгоритм організації тестування спеціальної працездатності кваліфікованих спортсменів
- 45 *Роман Рибачок*
Вплив комплексу стимулюючих позатренувальних засобів на вегетативну регуляцію серцевого ритму кваліфікованих боксерів

ВАЛЕОЛОГІЯ І РЕКРЕАЦІЯ. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ. ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

- 51 *Олена Андрєєва, Костянтин Пацалюк* ✓
Досвід організації рекреаційної діяльності в зарубіжних клубах
- 56 *Іван Вржесневський*
Формування і комплектування навчальних груп ВНЗ для занять із фізичного виховання у спеціальному відділенні
- 59 *Володимир Волков*
Удосконалення компонентів фізичної підготовленості студенток України з урахуванням особливостей розвитку організму
- 65 *Олександр Герасименко, Лариса Козіброда*
Засоби фізичної реабілітації для осіб після травматичної ампутації нижньої кінцівки на етапі протезування

"Теорія і методика фізичного виховання і спорту" — науково-теоретичний журнал для спеціалістів у галузі фізичного виховання і спорту — наукових працівників, викладачів ВНЗ, тренерів, докторантів, аспірантів, студентів, спортсменів.

Науковий консультант

В. М. Платонов, д-р пед. наук

Головний редактор

Ю. М. Шкрібтій, д-р наук з фіз. виховання і спорту

Заступник головного редактора

О. В. Андрєєва, канд. наук з фіз. виховання і спорту

Редакційна колегія:

М. М. Булатова, д-р пед. наук

Л. В. Волков, д-р пед. наук

В. І. Воронова, канд. пед. наук

В. В. Гамалій, канд. пед. наук

В. М. Гордієнко, д-р мед. наук

Л. О. Драгунов, канд. пед. наук

М. В. Дутчак, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

А. Ю. Дяченко, д-р наук з фіз.

виховання і спорту

В. М. Ільїн, д-р біол. наук

В. О. Кашуба, д-р наук

з фіз. виховання і спорту

Г. В. Коробейніков, д-р біол. наук

К. Коханович, д-р наук

з фіз. виховання і спорту

Т. Ю. Круцевич, д-р наук

з фіз. виховання і спорту

Г. А. Лісенчук, д-р наук

з фіз. виховання і спорту

О. К. Марченко, канд. пед. наук

Ю. П. Мічуда, д-р наук

з фіз. виховання і спорту

С. А. Олійник, д-р біол. наук

І. І. Пархотік, д-р мед. наук

С. Савчин, д-р наук з фіз. виховання і спорту

М. М. Філіппов, д-р біол. наук

Л. Г. Шахліна, д-р мед. наук

О. А. Шинкарук, канд. пед. наук

Методи та форми державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту

Резюме

Осуществлен анализ научных подходов к определению роли государства в решении экономических проблем современной сферы физической культуры и спорта. Предложены и обоснованы конкретные методы и формы регулирования государством деятельности участников рынка в сфере физической культуры и спорта.

Summary

Scientific approaches to the decision of economic problems in the modern sphere of physical culture and sport are analyzed. Specific methods and forms for state regulation of activity of market participants in the field of physical culture and sport are suggested.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій, зв'язок із науковими та практичними завданнями. Сучасні економічні системи ефективно функціонують та динамічно розвиваються завдяки органічному поєднанню дії ринкових механізмів та важелів державного регулювання економіки. У загальнотеоретичному сенсі державне регулювання економіки є сукупністю форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин включно) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [4].

Сфера фізичної культури і спорту є органічною складовою національної економічної системи, а також об'єктом державного регулювання. Держава має впливати на різні компоненти економіки сфери фізичної культури і спорту, у тому числі й на стан ринкових відносин. Це потребує визначення відповідних теоретичних основ цього процесу.

У сучасній науці багато праць присвячено аналізу діяльності держави щодо вирішення економічних проблем у сфері фізичної культури і спорту [1, 6–8]. Слід відзначити, що переважно вони розглядають питання, пов'язані з державним фінансуванням фізкультурно-спортивного руху або фізкультурно-спортивних організацій різних видів [2, 3, 5, 10]. Однак поза увагою дослідників залишаються інші форми впливу держави на економічну діяльність у сфері фізичної культури і спорту в умовах ринку.

Дослідження виконано згідно зі "Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури та спорту на 2006–2011 рр." Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (номер держреєстрації 0106U010765) за темою 1.3.3. "Теоретичні основи застосування ринкових технологій різними видами фізкультурно-спортивних організацій України".

Мета дослідження — визначити сукупність методів та форм державного регулювання процесу становлення та розвитку ринку у сфері фізичної культури і спорту.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури та документів, системний аналіз, порівняння та зіставлення.

Результати дослідження та їх обговорення. Спираючись на результати досліджень, проведених раніше вітчизняними та зарубіжними фахівцями, а також власний аналіз фактичного матеріалу, можна визначити головні принципи, відповідно до яких має розгортатися процес державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту.

Принцип адекватності методів та форм державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту, наявний в країні різновиду ринкової економіки. У спортивній науці є напрацювання, які можна вважати відповідним пунктом теоретичного обґрунтування щодо застосування цього принципу.

У країнах з ринковими економічними системами історично склались різноманітні моделі поведінки держави стосовно сфери фізичної культури і спорту. У сучасних теоретичних досліджен-

нях переважає точка зору, згідно з якою їх доцільно звести до двох певною мірою протилежних типів — “втручання” та “невтручання”. Перша модель передбачає пасивну, споглядацьку роль держави стосовно сфери фізичної культури і спорту. Друга — активні дії держави, спрямовані на вирішення конкретних питань розвитку фізичної культури і спорту в країні [1].

Не заперечуючи методологічну значущість такого теоретичного підходу, слід відмітити його певну спрощеність. Незважаючи на те, що автори підкреслюють умовність запропонованої ними класифікації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, вказуючи на наявність проміжних, змішаних її моделей, вона не перестає бути досить схематичною.

Особливо відчутний цей недолік в межах підходу, коли предметом наукового аналізу виступає державне регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Це можна пояснити тим, що нині немає країн із ринковою системою господарювання, де держава стояла б зовсім осторонь від економічної сфери у цілому та її галузевих компонентів зокрема. Тому в цьому випадку безпідставно говорити про “втручання” або “невтручання” держави до перебігу подій на національному ринку (ФСР). Натомість доцільно вести мову про міру “втручання”, а також відповідну сукупність методів та форм державного регулювання.

На користь такого підходу вказує також практика країн колишнього Радянського Союзу та Східної Європи та ін., у яких формування ринкових систем ще не завершено. Зважаючи на специфіку процесів якісної трансформації сфери фізичної культури і спорту, наслідком яких стало різке скорочення її фінансових, кадрових та матеріально-технічних ресурсів, запровадження у таких країнах моделі “невтручання” держави призведе

ло б до повної руйнації галузі під впливом ринкової стихії.

У цьому сенсі, на нашу думку, доцільніше спиратися на більш гнучку класифікацію умов, у яких здійснюється державне регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту, запропоновану групою фахівців, яку було створено у 2003 р. комісією з питань освіти та культури Ради Європи з метою проведення досліджень у межах проекту “Vocasport” [9]. В основу класифікації було покладено такі ключові параметри: 1) роль, яку відіграють органи влади в регулюванні сфери фізичної культури і спорту; 2) ступінь та форми координації діяльності суб'єктів сфери фізичної культури і спорту; 3) характер розподілу управлінських ролей між державним, громадським та приватним секторами сфери фізичної культури і спорту; 4) характер забезпечення відповідності пропозиції змін попиту на послуги на національному ринку ФСР.

Було визначено чотири умовні типи суспільної організації сфери фізичної культури і спорту в країнах ЄС: 1) “бюрократичний”; 2) “місіонерський”; 3) “підприємницький”; 4) “суспільний”.

Перший характеризується дуже активною роллю органів влади у регулюванні сфери фізичної культури і спорту. Цьому типу притаманне існування у країні спеціального законодавства, що регламентує функціонування сфери. Владою встановлюються досить жорсткі “правила гри” для суб'єктів фізкультурно-спортивного руху країни під її контролем. Споживачі та приватні підприємці-виробники ФСР незначно впливають на здійснення державою її політики у сфері фізичної культури і спорту.

“Місіонерський” тип вирізняється провідною роллю громадського сектора, якому держава делегує широкі повноваження з питань розвитку сфери фізичної культури і спорту. Широко використовують на практи-

ці договірні основи відносин між органами влади та громадськими організаціями з приводу реалізації останніми певних проєктів. Роль споживачів та приватних підприємців-виробників ФСР може бути більш або менш помітною залежно від конкретних ситуацій, але не є вирішальною.

Для “підприємницького” типу визначальним у системі регулювання обов'язкове врахування суспільного або ринкового попиту на ФСР. Пряме державне регулювання ринку ФСР не практикується. Роль держави полягає у сприянні розвитку ринкових відносин та підприємництва у сфері фізичної культури і спорту. Громадський сектор має враховувати у своїй діяльності вимоги ринку і намагатися використовувати можливості ринку у власних інтересах.

Специфічною ознакою “соціального” типу є встановлення рівноправних партнерських стосунків між представниками усіх трьох секторів сфери фізичної культури і спорту — приватних, громадських і державних.

Застосування наведеного методологічного підходу до аналізу ситуації у країнах-членах ЄС дало змогу класифікувати їх за типами суспільної організації сфери фізичної культури і спорту, а також визначити суттєві відмінності кожного з національних типів (табл. 1).

Принцип дотримання функціональної повноти методів та форм державного регулювання. З метою регулювання економіки держава, зазвичай, застосовує такі методи регулювання: економічне, правове, адміністративне. Дослідниками сфери фізичної культури і спорту визначено та проаналізовано два методи державного регулювання у рамках моделі “втручання”: 1) ухвалення законодавчих актів; 2) безпосередня участь державних

Таблиця 1 — Розподіл країн-членів ЄС за типами суспільної організації сфери фізичної культури і спорту

Тип суспільної організації	Країна	Характерні риси
"Бюрократичний"	Бельгія	Сильні позиції спортивного руху, зростання ролі соціальних партнерів
	Греція	Посилення позицій громадського та приватного секторів
	Естонія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Іспанія	Посилення позицій приватного сектора
	Кіпр	Досить стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Латвія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Литва	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Мальта	Стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Польща	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Португалія	Відносно стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Словаччина	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Словенія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Угорщина	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Фінляндія	Яскраво виражений "місіонерський" компонент
	Франція	Посилення ролі регіональної влади та приватного сектора
Чехія	Дуже добре представлений громадський сектор, залишаються сильними традиції волонтерства	
"Місіонерський"	Австрія	Сильні позиції держави, регіональної влади та соціальних партнерів
	Данія	Типова, стандартна "місіонерська" конфігурація
	Італія	Система, що зазнає змін, пов'язаних з посиленням позицій усіх секторів
	Німеччина	Сильні позиції регіональної влади і розширення приватного сектора
	Люксембург	Сильні позиції держави
	Швеція	Стабільно існує у своїй конфігурації
"Підприємницький"	Великобританія	Реструктурована позиція громадського сектора та розширення соціального партнерства
	Ірландія	Сильні позиції спортивного руху та громадського сектора
"Соціальний"	Нідерланди	Стабільна система, орієнтована на мультипартнерські стосунки

органів у фінансуванні та ресурсному забезпеченні розвитку спорту, вирішенні проблем соціального захисту учасників фізкультурно-спортивної діяльності [1].

Поза межами дослідження залишився метод адміністративного регулювання, що містить сукупність дій адміністративних органів країни, регіонів, спрямованих на збалансованість інтересів суб'єктів господарювання за допомогою правових законів на принципах самовідтворення, самоуправління та самозабезпечення [4].

Ігнорування цього методу робить неможливим досягнення реального ефекту від застосування двох інших методів державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту — економічного та правового. Адже застосування економічних важелів та правових норм потребує відповідних

практичних заходів з боку держави. Їхня розробка та реалізація якраз і здійснюється завдяки механізму адміністрування, який дає можливість регулювати використання ресурсів, координувати діяльність суб'єктів ринкових відносин, утримувати її у межах законодавчого поля країни.

Наприклад, одним із чинних інструментів адміністративного регулювання є програмування розвитку сфери фізичної культури і спорту, яке здійснюється шляхом розробки та виконання цільових програм певної тривалості. Держава бере на себе низку адміністративних функцій, пов'язаних із програмуванням: організує розробку програм, координує зусилля усіх її співвиконавців, здійснює ресурсне забезпечення, хід виконання програм, її корегування, надає необхідну інформацію керівним органам держави тощо.

Принцип урахування економічних інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин. Державне регулювання ринкових відносин сфери фізичної культури і спорту є ефективним лише у тому разі, коли воно передбачає створення необхідних умов для гармонізації економічних інтересів партнерів держави — представників приватного і громадського секторів, а також споживачів ФСП.

Найвигіднішою для суспільства є ситуація, коли діяльність усіх учасників національного ринку ФСП спрямована на досягнення спільної мети. Такою метою є динамічний розвиток ринку відповідно до потреб суспільства зміцнювати здоров'я населення, формувати у людей стійкі навички ведення здорового способу життя. Задля досягнення цієї мети державне регулювання має передбачати від-

Таблиця 1 — Розподіл країн-членів ЄС за типами суспільної організації сфери фізичної культури і спорту

Тип суспільної організації	Країна	Характерні риси
"Бюрократичний"	Бельгія	Сильні позиції спортивного руху, зростання ролі соціальних партнерів
	Греція	Посилення позицій громадського та приватного секторів
	Естонія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Іспанія	Посилення позицій приватного сектора
	Кіпр	Досить стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Латвія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Литва	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Мальта	Стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Польща	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Португалія	Відносно стабільна система з тенденцією зростання приватного сектора
	Словаччина	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Словенія	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Угорщина	Стабільно високий рівень присутності громадського сектора
	Фінляндія	Яскраво виражений "місіонерський" компонент
	Франція	Посилення ролі регіональної влади та приватного сектора
Чехія	Дуже добре представлений громадський сектор, залишаються сильними традиції волонтерства	
"Місіонерський"	Австрія	Сильні позиції держави, регіональної влади та соціальних партнерів
	Данія	Типова, стандартна "місіонерська" конфігурація
	Італія	Система, що зазнає змін, пов'язаних з посиленням позицій усіх секторів
	Німеччина	Сильні позиції регіональної влади і розширення приватного сектора
	Люксембург	Сильні позиції держави
	Швеція	Стабільно існує у своїй конфігурації
"Підприємницький"	Великобританія	Реструктурована позиція громадського сектора та розширення соціального партнерства
	Ірландія	Сильні позиції спортивного руху та громадського сектора
"Соціальний"	Нідерланди	Стабільна система, орієнтована на мультипартнерські стосунки

органів у фінансуванні та ресурсному забезпеченні розвитку спорту, вирішенні проблем соціального захисту учасників фізкультурно-спортивної діяльності [1].

Поза межами дослідження залишився метод адміністративного регулювання, що містить сукупність дій адміністративних органів країни, регіонів, спрямованих на збалансованість інтересів суб'єктів господарювання за допомогою правових законів на принципах самовідтворення, самоуправління та самозабезпечення [4].

Ігнорування цього методу робить неможливим досягнення реального ефекту від застосування двох інших методів державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту — економічного та правового. Адже застосування економічних важелів та правових норм потребує відповідних

практичних заходів з боку держави. Їхня розробка та реалізація якраз і здійснюється завдяки механізму адміністрування, який дає можливість регулювати використання ресурсів, координувати діяльність суб'єктів ринкових відносин, утримувати її у межах законодавчого поля країни.

Наприклад, одним із чинних інструментів адміністративного регулювання є програмування розвитку сфери фізичної культури і спорту, яке здійснюється шляхом розробки та виконання цільових програм певної тривалості. Держава бере на себе низку адміністративних функцій, пов'язаних із програмуванням: організує розробку програм, координує зусилля усіх її співвиконавців, здійснює ресурсне забезпечення, хід виконання програм, її корегування, надає необхідну інформацію керівним органам держави тощо.

Принцип урахування економічних інтересів усіх суб'єктів ринкових відносин. Державне регулювання ринкових відносин сфери фізичної культури і спорту є ефективним лише у тому разі, коли воно передбачає створення необхідних умов для гармонізації економічних інтересів партнерів держави — представників приватного і громадського секторів, а також споживачів ФСП.

Найвигіднішою для суспільства є ситуація, коли діяльність усіх учасників національного ринку ФСП спрямована на досягнення спільної мети. Такою метою є динамічний розвиток ринку відповідно до потреб суспільства зміцнювати здоров'я населення, формувати у людей стійкі навички ведення здорового способу життя. Задля досягнення цієї мети державне регулювання має передбачати від-

повідний вплив на економічні інтереси суб'єктів ринку ФСП, які у певних моментах різняться між собою.

Держава зацікавлена у динамічному розвитку національного ринку ФСП. Вона є виразником економічних інтересів населення як споживачів ФСП, захисником його права на вільний доступ на ринок та отримання послуг високої якості за доступними цінами. Її економічний інтерес (як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях) полягає в тому, аби використати можливості ринку ФСП із метою поліпшення фізичного стану активного населення як важливого компонента сукупної робочої сили, скорочення бюджетних видатків на охорону здоров'я, боротьбу зі шкідливими звичками людей та антисупільними виявами.

Економічний інтерес представників громадського сектора виявляється через використання ринку ФСП задля створення ресурсної бази, необхідної для розвитку в країні певного виду спорту або рухової активності населення. Приватний же сектор, як відомо, ставить за мету, перебуваючи на ринку ФСП, лише отримати прибуток.

І нарешті, економічний інтерес споживача послуг полягає в отриманні можливості вільного вибору необхідних йому ФСП відповідно до його фінансових можливостей та з якомога меншими витратами вільного часу. Для цього на ринку має бути сформовано відповідну пропозицію послуг, що характеризується їхнім широким асортиментом, високою якістю, диференційованими цінами.

Завданням держави, у цьому випадку, є врегулювати економічні відносини між суб'єктами ринку ФСП так, щоб кожний із них максимально ефективно реалізував свої ринкові функції: виробники підтримували необхідний рівень та структуру пропозиції послуг, а споживачі (первинні та вторинні) були відповідним чином економічно мо-

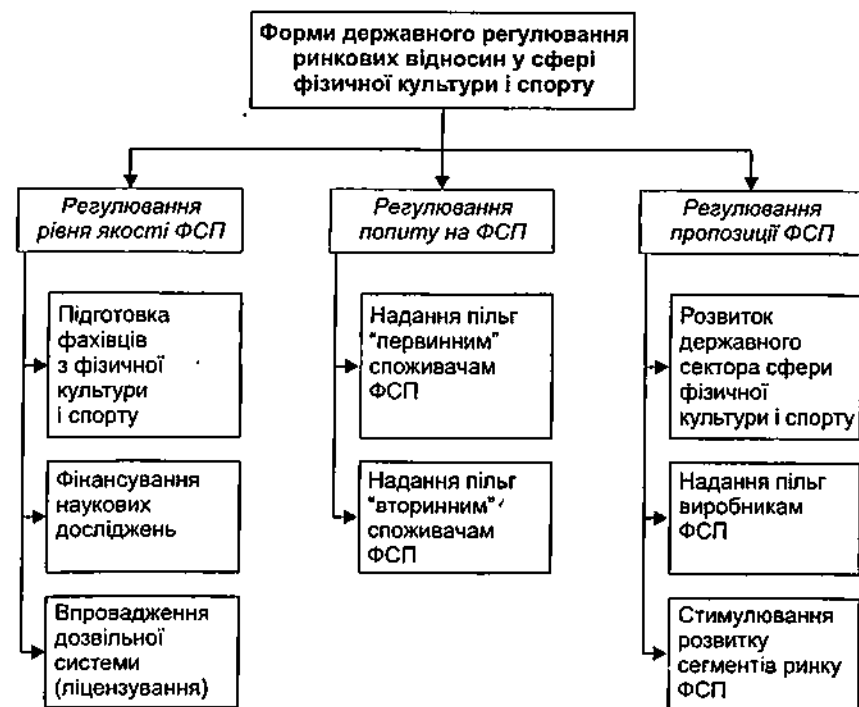

Рисунок 1 — Форми державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту

тивованими та спроможними стабільно перебувати на ринку, формуючи високий рівень попиту на ФСП. Водночас вплив держави на ринок ФСП має досить складний характер. З одного боку, вона стимулює розвиток ринку ФСП, підтримує виробників послуг, з іншого — стримує розвиток ринку, звужує його межі.

Зважаючи на викладене, можна визначити сукупність форм державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту (рис. 1).

Поєднання форм державного регулювання в три групи не є випадковим. Воно вказує на головні стратегічні напрями регулюючого впливу держави на ринок ФСП. Як відзначалося раніше, стан ринку, його кон'юнктура визначається взаємодією попиту та пропозиції. Тому цілком виправданим з боку держави є здійснення заходів, спрямованих на оптимізацію процесів формування попиту та пропозиції на ринку ФСП.

Оскільки ФСП є різновидом соціальної послуги, а її споживання у багатьох випадках істотно впливає на стан здоров'я людей, одним із найважливіших

питань, яке потребує постійної уваги з боку держави, є гарантування високої якості послуг. Окрім того, необхідність втручання держави тут зумовлюється розглянутою раніше специфікою ринкового механізму у сфері фізичної культури і спорту. Впливаючи на процес забезпечення високої якості ФСП, держава усуває наслідки природного монополізму, притаманного ринку ФСП.

Висновки

Викладені положення мають вигляд загальних теоретичних підвалин із застосування механізму державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Водночас важливим є такий механізм, який має свої відмінності у кожній країні. Для країн з "бюрократичним" типом суспільної організації сфери фізичної культури і спорту ефективно вирішення питань у межах застосування тієї чи іншої форми державного регулювання ринкових відносин, притаманне превалювання адміністративних методів. В арсеналі держави у країнах з "приємницьким" типом суспільної організації сфери фізичної

культури і спорту провідне місце посідають економічні методи регулювання ринкових відносин.

Міра застосування тієї чи іншої форми державного регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту визначається також рівнем правового забезпечення діяльності держави. Так, у країнах, де діють спеціальні законодавчі акти про фізичну культуру і спорт, держава має суспільно визнані повноваження щодо здійснення заходів прямого регулювання ринкових відносин у даній сфері. І навпаки, в країнах, де такі акти не ухвалено, держава змушена виконувати функції регулювання ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту опосе-

редковано, керуючись нормами загального законодавства.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати можуть слугувати теоретичною основою наукового обґрунтування головних напрямів державної політики у сфері фізичної культури і спорту в країнах, які перебувають на етапі формування соціально-економічних систем ринкового типу.

1. Гуськов С. И. Государство и спорт (о государственной политике зарубежных стран в области физического воспитания и спорта) / С. И. Гуськов. — М., 1996. — 176 с.

2. Гуськов С. И. Местные органы власти и спорт / С. И. Гуськов, А. С. Соколов. — М., 1998. — 224 с.

3. Дженсен Л. Спорт и местные органы власти / Л. Дженсен // Спорт для всех. — 2000. — № 1. — С. 31.

4. Економічна енциклопедія: у трьох томах / Ред. кол.: С. В. Мо-

черний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр "Академія", 2000. — Т. 1. — 864 с.

5. Кутепов М. Е. Современные механизмы управления спортом в муниципалитетах Франции / М. Е. Кутепов // Спорт для всех. — 2000. — № 1. — С. 28—30.

6. Розвиток економічних відносин у галузі фізичної культури і спорту України. — Донецьк, 2005. — 87 с.

7. Усиление государственной политики в сфере физической культуры и спорта // Спорт для всех. — 2000. — № 4. — С. 4—10.

8. Экономика массового спорта: учеб. пособие / автор. кол. М. И. Золотов, Н. А. Платонова, О. И. Вапнярская. — М.: Физическая культура, 2005. — 300 с.

9. Camy J. Improving employment in the field of sport in Europe through vocational training. Vocasport / J. Camy, L. Clijsen, A. Madella, A. Pilkington // <http://europa.eu.int/comm/sport/documents/lotvocasport>.

10. Pastwa M. Zarzadzanie finansami instytucji sportowo-rekreacyjnych / M. Pastwa. — Warszawa, 2000. — 113 p.